

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM HITTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA

A RELACIONÁLIS ETIKA HOZZÁJÁRULÁSA
A CSALÁDPASZTORÁCIÓHOZ

A KAZUÁLIS SZOLGÁLATOK LEHETŐSÉGEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
NEMZEDÉKEK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK RENDEZÉSÉRE

PhD értekezés

TÉZISFÜZET

Témavezető: **Dr. Kiss Jenő** Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet

Fodorné Ablonczy Margit

református lelkipásztor-pedagógus-családterapeuta

Budapest, 2021.

1. Az értekezés célkitűzései, a téma körülhatárolása

Bevezetés:

Doktori disszertációm célkitűzései közül az első, hogy a tanulmányaim során megértett, a tapasztalataim során kiformalódott és a kutatások által megerősített gondolatokat összegezzem. Olyan korszakváltások sorát éltük át családom életében, melyek átfognak 100-150 évet. Nagypáim az első világháború alatt voltak katonák, s a kiterjedt család dédunokái már felnőttként saját családjuk életlehetőségeit keresik – sokan nem is Magyarországon. Szüleim az egyházi élet meghasonlásai között épp akkor vállaltak új utakat, amikor ez a magyar társadalmi változások között talán a legnehezebb volt: gyülekezetalapításban és tanári pályán az 1940-70-es évek idején. Mindeközben felneveltek 10 gyermeket, akik közül többen is az egyházi pályát választották. Dolgozatom tisztelges kitartó munkájuk előtt, amellyel a gyakorlatban élték meg azt, amit a dolgozat most elméleti síkon igazolhat vissza.

A disszertáció témája a családpsztoráció szélesebb értelmezése. A kutatás arra irányult, hogy megvizsgálja, mennyiben segíthet a családterápia tudománya, ennek is a relacionális etikai szemléletmódja a gyülekezetépítésben.

Kiindulópontunk az volt, hogy a családi életciklusváltásokhoz köthető kazuáliák: keresztelés, esküvő, temetés egyszerre családi és gyülekezeti események és ünnepek. Ezért kerestük, hogy a mai családok általános problémái hogyan jelennek meg a gyülekezeteinket felkereső családok valódi szükségleteiben. Így a kutatás szociológiai, vallásszociológiai összefüggéseket is elemez, de tovább mutat arra a többletre, ami a kazuáliák eredeti értelme és teológiai mélysége.

Célkitűzések:

1)A dolgozat központi témája a család és annak pasztorációja. Ebben a témában sokféle úton lehet elindulni. Engem az vezérelt, hogy jobban értsem a *család helyzetét, s annak változásait*, s azt a történeti kontextust, amelyben a mai családok 3-4 nemzedéke él. Kérdéseket tettem fel, melyekre először *szociológia, a vallásszociológia, a néprajz* leírásaiban és elemzéseiben találtam válaszokat. A család-rendszer az elmúlt 150 évben oly mértékű változáson ment át, melyre sem tagjai, sem a családokat körülvevő védő közösségek nem tudtak felkészülni – sőt maguk is válságba kerültek. Ezek az idők egyházunkat is kikezdték: a népszámlálások szerinti reformátusság aránya folyamatosan csökkent. Ám ebből a még mindig jelentős számból csak

10-15% a templomba járó családok, a magukat egyháztagnak is elkötelezettek aránya. Van-e valamilyen lehetőségünk, s milyen felelősségünk van ezeknek a családoknak az elérésében?

2)A magyar családok gondolkodásának, kapcsolatrendszerének megértését segíti, hogy a dolgozat nem csak teológiai nyelvi utalásokat tartalmaz, hanem rákérdez a *magyar szavakra* is. Talán teológiai értelemben feleslegesnek tűnik ez, de megtapasztaltam, hogy nem csak színezi a látásunkat, hanem annak valóságosságát hangsúlyozza, hogy a teológia mindig „nyelvtani kérdés” is. Magyarkodás nélkül magyarul gondolkodunk és beszélünk, sőt állítjuk, hogy *sajátosan magyarul „hiszünk”* is – mert magyarul olvassuk a Bibliát. Ez nem több vagy kevesebb, mint a német vagy angolszász protestáns gondolkodás, hanem más, mert nyelvünkéből következik. Ha azokhoz az emberekhez akarunk szólni, akik eljönnek gyülekezeteinkbe – nem csak nekünk kell értenünk őket, hanem nekik is érteniük kell minket. Ebből a kölcsönös „értésből” fakadhat az a *közös hitvallás*, melynek alapján a megosztottságból egység lehet.

3)Kutatásaim, tanulmányaim során újabb számok gondolkodtattak el – elsősorban egyházi statisztikai adatok. Annak ellenére, hogy kevés a hitét gyakorló ember, mégis sok család igényli *kazuális* szolgálatainkat. Valóban csak egy rituális cselekményt várnak a keresztlőt, esküvői szertartást, vagy temetést kérő családok? Csupán családjuk kívánságát teljesítik, vagy inkább mély szükségben vannak kapcsolataik feszülései között, mind az előző nemzedék, mind saját nemzedékük történései miatt, s ezért keresnek minket? Az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján világossá vált, hogy ezekben a „családi kérésekben” több van, mint hagyomány. A családok az életciklusváltásokban – átmenetekben – ugyanúgy szerep-átrendeződéseket élnek át, mint a régiek. Fel lehet ébreszteni bennük a *felelősségüket a következő nemzedékért*, amelynek tagjai nagy részben tőlük fogják „örökölni a jövőt”. Állítjuk, hogy ez nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy egyházunk szertartásai – a családi kazuáliák – nem tűntek el a változások között.

4)A célkitűzések sorában mindebből az is következik, hogy szükség van tanítási gyakorlatunk *bibliai alapjainak* újra tisztázására azoknak a szempontoknak a figyelembevételével, melyeket a humán tudományok is jeleznek a családok és a családi kapcsolatok szükségleteiről. Azt állítjuk, hogy a több ezer évvel ezelőtt megfogalmazott bibliai igazságok ma is megállnak, azokon nem szükséges változtatni. A szemléletmódunkon azonban igen, mert az örök igazságoknak *aktuális üzenetekben* kell megfogalmazódnium: ez a gyakorlati teológia feladata. Sőt a tanítás tisztasága mellett Jézus gyógyító hozzáállását is újra kell értelmeznünk – mert Jézus találkozott sérült kapcsolatokban élő emberekkel és nem csak tanította, hanem meg is gyógyította őket. Ezért megkíséreljük megfogalmazni a dolgozat közepén egy ún.

családteológia alapvetéseit, melyek tovább vezetnek a dolgozat későbbi fejezeteihez a gyakorlat: a *pasztorális és az ekkleziasztikai következmények* leírása felé. A családteológia további kutatást és kifejtést kíván, ez a dolgozat csak bevezetésének szükségességét tudja hangsúlyozni.

5)A dolgozat írása során az is világossá vált, hogy a családi kapcsolatok gyógyulásához nem elég a tiszta bibliai elvek kifejtése, mert nem csak a gondolkodásmód változott, hanem olyan sérülések, fájdalmak, veszteségek érték a családokat ebben az időszakban, hogy szükség van és lehet a *családterápia szemléletmódjára* is. A családi életciklusváltások normatív változásai sok esetben patológiás helyzeteket eredményeznek, mert a családok nem képesek a változásokat feldolgozni. Ezért egy olyan különleges családterápiás szemléletmódot választottunk, mely megítélésünk szerint a legközelebb áll a kapcsolatokra vonatkozó teológiai gondolkodáshoz. Ez a Böszörményi-Nagy Iván által először megfogalmazott ún. *relacionális, vagy kapcsolati etika*. Ennek holland teológusok – elsősorban Hanneke Meulink-Korf és Aat van Rhijn – által a gyakorlati teológiára lefordított szemléletét: a *kontextuális lelkigondozás* fogalomrendszerét vezetjük be a családpszichológia elméleti kifejtésébe.

6)Végül az volt az utolsó célkitűzésünk, hogy a dolgozatban használt irodalom nagy része hazai, *magyar anyanyelvű kutatás* – egyben az elmúlt 100-150 évének összefoglalása is – legyen, nemzetközi kitekintéssel. Az aránytalanul soknak tűnő magyar szakirodalom elsődlegességét érvényesítettük, mely döntést az a belső készítés is támogatta, hogy ne – újra csak – a külföldi szakirodalom fordítása legyen a magyar teológiai gondolkodás alapja. Meggyőződésünk, hogy voltak és vannak magyar teológusok, akik az elmúlt évtizedek alatt kutattak, írtak, előadásaikban is képviseltek olyan gondolatokat, melyeket „magyar református teológiaiaként” írhatunk körül, s amelyek mentén kikristályosodhat az a világos tanítás, ami *mai református magyar teológiaiaként* egyben igazodási pontokat jelenthet.

2. A disszertáció tézisei a kutatás módszere és eredményei

Tézisek:

- 1) A családok mai állapota nem értelmezhető önmagában, csak ha az előző nemzedékek családi és nemzeti traumáinak, életmódváltozásának és ezek nagyobb társadalmi hatásainak következményei között vizsgáljuk.

- 2) A Biblia tanítása szoros összefüggésben beszél az emberről, mint egyénről, aki kapcsolataival által (értsd: Isten és emberekkel való kapcsolat) meghatározott. Ennek első helye a család, bibliai fogalommal: a *háznép*.
- 3) A családoknak – mai állapotuk miatt – a kazuális szolgálatokat kérve nem egyszeri megerősítésre/áldásra van szükségük, hanem folyamatos gondozásra tarthatnak igényt. Ez a családpasztoráció a lelkeszi szolgálatok átgondolását kell, hogy magával hozza.
- 4) A családpasztoráció folyamatát szükséges összekapcsolni a kontextuális lelkigondozással melynek legfontosabb fogalmi kerete – a dolgozatban bővebben kifejtett – *relacionális etika*.
- 5) A családpasztoráció ezen összefüggéseinek kidolgozására a *családeológia* – bibliai alapon – adhat új szemléletmódot a családok gondozásában, mely a keresztyén embert egy nagyobb közösségi háló tagjaként határozza meg, annak kölcsönös függési rendszerében.
- 6) A családpasztoráció a kontextuális lelkigondozás összefüggésében ekkleziasztikai következményeket is magával hoz, új gyülekezetépítési szempontokkal egészül ki.

A kutatás módszere:

Egyik kvantitatív kutatási módszer sem lett volna elégséges a dolgozat téziseinek kifejtéséhez, csak ha a kvantitatív elemzéseket kvalitatív kutatás alkalmazása egészíti ki. Erre az ún. „Esettanulmány módszert” választottuk, melynek komplexitása megfelelt ennek a széles kutatási területnek. „Az esettanulmány módszer világos kérdésfelvetést, a szakirodalom alapos ismeretét, jól kialakított kutatási tervet kíván meg, valamint jelentős mennyiségű adat szintetizálásának képességét.”¹ Ennek lépéseit követve bontakozik ki a dolgozat egésze: 1) Kutatási kérdés meghatározása; 2) Esetek kiválasztása; 3) Adatgyűjtési és elemzési technikák kiválasztása; 4) Kutatói reflexió; 5) Adatgyűjtés; 6) Adatok elemzése és interpretálása; 7) Kutatási beszámoló elkészítése; 8) Minőségi kritériumok meghatározása.² Ezek a kritériumok a disszertációban a legteljesebben a keresztelés-konfirmáció kutatásának összefüggésében mutatkoznak meg – az ötödik fejezetben, de a disszertáció egészére érvényesek.

¹ Horváth Dóra – Mitev Ariel: Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv, Alinea kiadó, Budapest, 2015, 137.

² Horváth – Mitev, 137.

Eredmények:

1)A disszertáció kutatásai arra mutattak, hogy a körülöttünk élő világ nagy mértékben megváltozott, ezért szükség van a lelkipásztorok és a gyülekezetek hozzáállásának újragondolására is. Ennek egyik legfontosabb része – a dolgozatunk által is hangsúlyozott – „hagyományok megőrzésétől” az „erőtlenek befogadása” felé való nyitás. Amíg a családok eljönnek a kazuális szolgálatokat kérni – addig a *személyes misszió* parancsát szélesebben értelmezve a *családok misszióját* tartjuk kivezető útnak. Ehhez a látásmódhoz kíván hozzájárulni a dolgozat.

2)Egy kutatás is alátámasztja állításunkat, melyben megvizsgáltuk a keresztelezés és a konfirmáció családi vonatkozásait. A kutatás világosan mutatja, hogy egyház mintha „átvette” volna a családtól a hitben való nevelés felelősségét. Magára vállalva ezzel azt a lehetetlennek tűnő feladatot, hogy akár a család ellenében is hitvallóvá „tegye” a konfirmációi oktatásban megjelenő fiatalokat. Az a tézisünk, hogy ez zsákutcává lehet, mert sok esetben a gyermekek-fiatalok szembeállításával családjuk hagyományaival túl korán ruház rájuk felelősséget családjuk hitéért. Ezért bevezetjük a *megosztott felelősség* fogalmát, mely a keresztyén hit – személyes elköteleződés megerősítését szolgáló – *közösségi megerősítését* hangsúlyozza: lelkipásztor-gyülekezet-család hármasság felelősségvállalásában. Valljuk, hogy az egymást szeretők nagyobb közössége hívhat meg kisebb közösségeket, azaz a családokat a családok családjába, a gyülekezetbe: „Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szerettek egymást.” (Jn 13,35).

3)A disszertáció írása közben eltelt évek alatt még inkább kiéleződtek a *család, a férfi-nő, a keresztyén értékrend* kérdései hazánkban és a világ keresztyén egyházaiban. A teológusok és a keresztyén gyülekezetek is többféleképpen válaszoltak a világ általi kihívásokra. A ”De mindent vizsgáljatok meg: a jót tartsátok meg, a gonosz minden fajtájától tartózkodjatok.” (1Thes 5,21) – elvét érvényesítve ebben a dolgozatban még inkább aktualizálódtak a megállapításaink. Ugyanakkor a kutatásnak folytatódnia kell, hogy a *gyakorlati teológia valóban életgyakorlattá* lehessen. A dolgozat inkább egy *új szemléletmódot* kívánt megfogalmazni azoknak az elemzéseknek az összefoglalásával, melyek a korábbi évtizedekből tanulható igazságok részleteit összegyűjtve vetítik előre a lehetséges lépéseket. Ennek célja az egység megélése a különbözőségeinkben, a személyes tanítványság élethosszig tartó folyamatának kiteljesedése közösségi életünkben, és a kazuáliák által ajándékozott *áldás terében* lehetséges gyógyulás a családi kapcsolatokban – a nemzedékek transzgenerációs összefüggésében.

A doktori értekezés témájához kapcsolódó publikációk:*Könyvfejezetek:*

Fodorné Ablonczy Margit: A diákok lelkigondozásának lehetőségei, in: Kálmán Attila – Papp Kornél – Márkus Gábor (szerk.) *Református Oktatási Stratégia*, R.P.I., Budapest, 2008, 318-323

Fodorné Ablonczy Margit: Misszió a fiatalok között (119-124); Konfirmációi fogadalomtétel (124-126); Férfiúvá, nővé nevelés az egyházi iskolában (162-168), in: Judák Endre (szerk.) *Tematikus Presbiteri füzetek III*, Magyar Református Presbiteri Szövetség, Valkó, 2016

Fodorné Ablonczy Margit: Van-e transzgenerációs spiritualitás? Az „Isteni matematika”. in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Lányi Gábor (szerk.) *Lelki éhség*, Kálvin kiadó, Budapest, 2021. (1-9 oldal - megjelenés alatt)

Tanulmányok, cikkek:

Fodorné Ablonczy Margit: Konfirmáció és gyülekezet, in: Bölcsföldi András (szerk.) *Misszió a konfirmandusok között*, Református Ifjúsági Misszió, Ráday Nyomda, Budapest, 2000, 31-39.

Fodorné Ablonczy Margit: Tizenévesek lelkigondozása, in: Bölcsföldi András (szerk.) *Misszió a középiskolások között*, Református Ifjúsági Misszió, Ráday Nyomda, Budapest, 2001, 47-57.

Fodorné Ablonczy Margit: Jegyesbeszélgetések, in: Bölcsföldi András (szerk.) *Misszió a fiatal házaspárok között*, Református Ifjúsági Misszió, Budapest, 2005, 61-73

Fodorné Ablonczy Margit: Ifjúsági missziói stratégia, in: Bölcsföldi András (szerk.) *A misszió alternatívái*, Református Ifjúsági Misszió, Budapest, 2009, 125-131

Fodorné Ablonczy Margit: Hogyan közelítsünk a tizenévesekhez?, in: *Magyar Református Nevelés*, XI. évf./ 2.sz, R.P.I. Budapest, 2010, 40-45.

Fodorné Ablonczy Margit: Konfirmáció, in: *Igazság és Életszám*, Debrecen, 2012/2, 311-313

Fodorné Ablonczy Margit: *Közelebb az emberekhez* könyv recenziója, (Tóth János (szerk.) Gyökössy Intézet, Sárospatak, 2016) in: *Vallástudományi Szemle* XII. évf. 2016/4.sz 156-159.

Fodorné Ablonczy Margit: Böszörményi-Nagy Iván útja a kontextuális etikáig, in: *Embertárs* 2018/1, 15-25

Fodorné Ablonczy Margit: „Áldássá lesz ott az átok”, Az áldás jelentősége református gyülekezeti szolgálatunkban, in: *Theológiai Szemle*, 2019/3, 154-162

Fodorné Ablonczy Margit: „Örököljük a jövőt?” – Transzgenerációs tények és terhek, mint traumatizáló örökségek, in: *Embertárs* 2020/3, 229-240.

Idegen nyelvű publikáció:

Margit, Fodorné Ablonczy: Het verhaal van een naam, in: *Contextuele Berichten*, Stichting Contextueel Pastoraat in Nederland, XXIII. évf, 2018/Herfst, 19-21

2021. február 8.